

Edukacja patriotyczna i obywatelska a naród i religia (pedagogika kultury narodowej)

dr Marek Mariusz Tytko - Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Ur. 1967, dr n. hum. w zakresie pedagogiki, mgr historii sztuki, specjalista informacji naukowej, nauczyciel akademicki Uniwersytetu Jagiellońskiego, członek towarzystw naukowych: Polskiego Towarzystwa Teologicznego w Krakowie, Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, Polskiego Towarzystwa Informacji Naukowej, Stowa-rzyszenia Archiwistów Polskich oraz Środkowoeuropejskiego Towarzystwa Filozofii Wychowania – Central European Philosophy of Education Society (CEUPES), prezes Fundacji Naukowej Katolików „Eschaton” w Krakowie, redaktor naczelny „Religious and Sacred Poetry: An International Quarterly of Religion, Culture and Education”, redaktor tematyczny w zakresie pedagogiki w czasopiśmie „Wychowawca. Miesięcznik Nauczycieli i Wychowawców Katolickich”, autor haseł m.in. do „Powszechnej Encyklopedii Filozofii”, „Encyklopedii Filozofii Polskiej”, „Polskiego Słownika Biograficznego” i „Słownika metod, technik i form pracy socjalnej, opiekuńczej i terapeutycznej”. Mieszka w Krakowie.

1. Wstęp

Tekst jako oryginalny artykuł koncepcyjny jest przyczynkiem do tytułowej kwestii (głosem w kontekście konferencji naukowej). **Cel.** Celem artykułu jest syntetyczne, zwarte ukazanie problematyki edukacji patriotycznej i obywatelskiej, zwłaszcza w kontekście narodu, kultury narodowej (kultury polskiej) oraz religii (kultury religijnej, chrześcijańskiej) oraz sprostowanie aspekty zagadnień przedstawionych przez organizatorów jako kwestie/tezy/pytania na konferencję w kontekście pedagogiki kultury narodowej. Jak dotąd nikt z badaczy nie zajął się kwestią tytułową, stąd niniejszy tekst jako próba jej uzupełnienia, dopełnienia i przedstawienia we właściwym, tj. realistycznym świetle.

2. Kwestie

W kontekście zagadnienia edukacji patriotycznej człowieka warto wspomnieć dla kontrastu o pewnej kwestii mogącej dotyczyć zakresu tejże problematyki. W styczniu 2017 r. miała miejsce konferencja, która dotyczyła głównego tematu (istotnego w pedagogice): *Edukacja obywatelska i patriotyczna*¹ (resztę tytułu można pominąć,

¹ W styczniu 2017 r. Zakład Filozofii Edukacji i Metodologii Badań w Instytucie Pedagogiki na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy zorganizował I Ogólnopolską Konferencję Naukową pod patronatem Instytutu Pamięci Narodowej Wojewody Kujawsko-Pomorskiego, Kujawsko-Pomorskiego Kuratora Oświaty na temat *Edukacja obywatelska i patriotyczna w kulturze liberalno-demokratycznej. Wyzwania globalne i lokalne*. Komitet naukowy tejże konferencji stanowili: Dr hab. Piotr Kostyło prof. UKW – Przewodniczący, Prof. dr hab. Zbigniew Kwieciński, Prof. dr hab. Urszula Ostrowska, Prof. dr hab. Ewa Filipiak, Prof. dr hab. Krzysztof Jakubiak, Dr hab. Helena Ostrowicka. Wszystkie informacje / cytaty dotyczące kwestii tej konferencji pochodzą z e-maila z zaproszenia, otrzymanego przez autora niniejszego artykułu w grudniu 2016 r. od organizatorów konferencji za pośrednictwem tzw. „Międzyszkolnika”, prowadzonego przez dra Przemysława Grzybowskiego (UKW Bydgoszcz), czyli listy e-mailingowej przeznaczonej dla naukowców działających

podobnie jak i większość tematów wystąpień, jako zupełnie nieistotne dodatki do meritum zagadnienia). 'Edukacja' oznacza tu zarówno 'wychowanie', jak i 'kształcenie' Zakres tematyczny konferencji dotyczył zatem wychowania obywatelskiego i kształcenia obywatelskiego oraz wychowania patriotycznego i kształcenia patriotycznego.

Organizatorzy postawili tam szereg pytań istotnych, które warto zacytować i spróbować także tu na nie odpowiedzieć, ponieważ dotyczą związków (relacji) człowieka z państwem i narodem. Pytania te autor niniejszego artykułu zacytował *in extenso* (numery pytań dodano wtórnie na potrzeby tego tu tekstu) oraz spróbował poniżej odpowiedzieć syntetycznie, skrótowo na owe kwestie. Niektóre pytania mają tzw. ukrytą tezę i ukrytą „jedynie słuszną” odpowiedź (podpowiedź), przez co stają się socjotechniczną manipulacją albo mogą być tak odbierane jako manipulacja lub rodzaj ukrytej perswazji (tzw. pytanie z tezą).

Sam pełny tytuł konferencji *Edukacja obywatelska i patriotyczna w kulturze liberalno-demokratycznej. Wyzwania globalne i lokalne* jest, moim zdaniem, manipulacją, bo ogranicza dyskusję na temat edukacji patriotycznej lub obywatelskiej tylko do kultury liberalno-demokratycznej, która nie wiadomo wszak, czym jest, poza ideologicznym konstruktem? A dlaczego nie pojawiła się 'edukacja obywatelska i patriotyczna w kulturze narodowej'? Czyżby wszystko, co narodowe, było dla organizatorów tego typu imprez – *passé*? Określenie 'liberalno-demokratyczna' ma konotacje partyjne, łączy się wprost z partiami liberalno-demokratycznymi oraz ich ideologiami. Stąd ujmowanie kultury jako 'liberalno-demokratycznej' oznacza ujęcie *par excellence* ideologiczne, uwzględniające ideologię liberalizmu oraz/lub tzw. demokratycznego liberalizmu.

Kultura narodowa – wiadomo natomiast, czym jest (to pojęcie nie ma związku z jakąkolwiek ideologią), tzn. kultura narodowa to kultura tworzona przez dany naród, np. polski, czeski, niemiecki itd. Wyzwania globalne i lokalne także występują w kulturze narodowej w kontekście edukacji obywatelskiej i patriotycznej. Podmiotem kultury polskiej są Polacy i Polki jako społeczność ukształtowana w tradycji polskiej, w języku polskim, dziejach Polski, na obszarze ziem polskich. Jaki naród natomiast jest podmiotem czegoś, o organizatorzy nazwali tzw. 'kulturą liberalno-demokratyczną' – nie wiadomo, bo żaden z narodów świata, mających własną, odrębną kulturę narodową, pod ten konstrukt ideologiczny ('liberalno-demokratyczną kulturę') nie „podpada”. Czy nie właściwiej byłoby ująć tę kwestię następująco: *Edukacja obywatelska i patriotyczna w kulturze religijno-narodowej. Wyzwania krajowe i zagraniczne*. Ale organizatorzy pominęli te najistotniejsze aspekty w wychowaniu patriotycznym i obywatelskim w naszym kraju. Pedagogika kultury narodowej uwzględnia natomiast owe istotne elementy w edukacji (naród, religia, państwo)².

w obszarze pedagogiki w Polsce. Zob. także dokument elektroniczny, URL: http://www.kuratorium.bydgoszcz.uw.gov.pl/download/zal_00006802_01_02.pdf [dostęp: 16.01.2017].

² Tytko Marek Mariusz, *Koncepcja pedagogiki kultury narodowej w odniesieniu do kultur mniejszości narodowych, grup etnicznych i kultur innych narodów (wybrane aspekty)*, „Roczniki Nauk Społecznych”, t. 3 (39): 2011, s. 195-233; tenże, *Koncepcje pedagogiki kultury narodowej wobec kultur mniejszości narodowych i kultur innych narodów*, [w:] *Różne oblicza nacjonalizmów. Polityka - Religia - Etos*, pod red. Bogumiła Grotta, wyd. Nomos, Kraków 2010, s. 515-527; tenże, *Metody wychowania patriotycznego w pracy socjalnej*, [w:] *Słownik metod, technik i form pracy socjalnej, opiekuńczej i terapeutycznej*, red. Anna Weissbrot-Koziarska, Piotr Sikora, Uniwersytet Opolski, Opole 2012, s. 92-94, bibliogr.; tenże, *Modele polskiego patriotyzmu (1990-2010)*. *Wybrane*

Poniżej rozbiłem tytuł *Edukacja obywatelska i patriotyczna w kulturze liberalno-demokratycznej. Wyzwania globalne i lokalne* na poszczególne elementy i możliwe odniesienia (kombinatoryczne wariacje). Otrzymujemy następujące zbiory. Najpierw należałoby odpowiedzieć sobie na pytanie, czym są w istocie poszczególne, pojedyncze elementy (tzw. proste), aby następnie dopiero próbować określić, czym są w istocie ich złożenia (tzw. zbiory złożone z tych elementów).

I. Zestaw elementów substancjalnych:

- 1) Edukacja;
- 2) Kultura;
- 3) Wyzwania;
- 4) Obywatel;
- 5) Patriota;
- 6) Liberalizm;
- 7) Demokracja;
- 8) Globalność;
- 9) Lokalność.

Zestaw elementów substancjalnych i predykatywnych:

- 1) Edukacja obywatelska;
- 2) Edukacja patriotyczna.

II. Zestaw elementów predykatywnych (określających elementy substancjalne):

- a) w kulturze;
- b) w kulturze liberalnej;
- c) w kulturze demokratycznej.

III. Zestaw elementów pomocniczych (także predykatywnych, odnoszących się do poszczególnych elementów substancjalnych jako dookreślenia):

- A) Wyzwania globalne;
- B) Wyzwania lokalne.

Po połączeniu relacjami różnych (niektórych), możliwych elementów ze zbiorów:

I, II oraz III, otrzymuje się, przykładowo rzecz biorąc, następujący wynik:

Zestaw elementów substancjalnych ze zbiorów I + II:

- 1 a) Edukacja obywatelska w kulturze;
- 1 b) Edukacja obywatelska w kulturze liberalnej;
- 1 c) Edukacja obywatelska w kulturze demokratycznej;

zagadnienia, „Pedagogia Ojcostwa. Katolicki Przegląd Społeczno-Prawno-Pedagogiczny. Czasopismo Instytutu Medycznego im. Jana Pawła II w Szczecinie”, r. 4: 2013, nr 2(7), s. 41-61; tenże, *Teoria patriotyzmu i terminologia patriotologiczna (pedagogika kultury narodowej)*, „Pedagogia Ojcostwa. Katolicki Przegląd Społeczno-Prawno-Pedagogiczny. Czasopismo Instytutu Medycznego im. Jana Pawła II w Szczecinie”, r. 4: 2013, nr 1 (6), s. 213-223; tenże, *Uniosceptyczna koncepcja patriotyzmu „Fides et Ratio” (Stanisława Papieża i Piotra Dörrego)*, „Pedagogika Katolicka. Czasopismo Katedry Pedagogiki Katolickiej Wydziału Zamiejscowego Nauk o Społeczeństwie KUL w Stalowej Woli”, r. 7: 2013, nr 13, s. 25-41; tenże, *Wychowanie patriotyczne w Polsce XXI wieku*, [w:] *Wartości, rodzina, szkoła. Patriotyzm na co dzień i od święta. Materiały z konferencji na temat edukacji patriotycznej i obywatelskiej. Kraków: 8 czerwca 2010 roku*, pod red. W. Balińskiego, Księgarnia Akademicka, Kraków 2010, s. 45-50; tenże, *Wychowanie patriotyczne w polskiej tradycji niepodległościowej*, [w:] *Pedagogika prewencji. Dzieci, młodzież, rodzina. Praca zbiorowa*, pod redakcją ks. prof. dr hab. Jana Zimnego, Katedra Pedagogiki Katolickiej, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie, Stalowa Wola 2013 s. 525-550.

- 2 a) Edukacja patriotyczna w kulturze;
 - 2 b) Edukacja patriotyczna w kulturze liberalnej;
 - 2 c) Edukacja patriotyczna w kulturze demokratycznej;
- Zestaw elementów predykatywnych (określających) i substancjalnych ze zbiorów

II i III:

- a A) Wyzwania globalne w kulturze;
- b A) Wyzwania globalne w kulturze liberalnej;
- c A) Wyzwania globalne w kulturze demokratycznej;
- a B) Wyzwania lokalne w kulturze;
- b B) Wyzwania lokalne w kulturze liberalnej;
- c B) Wyzwania lokalne w kulturze demokratycznej.

Zestaw elementów substancjalnych i pomocniczych (predykatywnych) ze zbiorów I oraz III A) wyzwania globalne i B) wyzwania lokalne:

- 1 a A) Wyzwania globalne w edukacji obywatelskiej w kulturze;
- 1 b A) Wyzwania globalne w edukacji obywatelskiej w kulturze liberalnej;
- 1 c A) Wyzwania globalne w edukacji obywatelskiej w kulturze demokratycznej;
- 2 a A) Wyzwania globalne w edukacji patriotycznej w kulturze;
- 2 b A) Wyzwania globalne w edukacji patriotycznej w kulturze liberalnej;
- 2 c A) Wyzwania globalne w edukacji patriotycznej w kulturze demokratycznej.

Ponadto:

- 1 a B) Wyzwania lokalne w edukacji obywatelskiej w kulturze;
- 1 b B) Wyzwania lokalne w edukacji obywatelskiej w kulturze liberalnej;
- 1 c B) Wyzwania lokalne w edukacji obywatelskiej w kulturze demokratycznej;
- 2 a B) Wyzwania lokalne w edukacji patriotycznej w kulturze;
- 2 b B) Wyzwania lokalne w edukacji patriotycznej w kulturze liberalnej;
- 2 c B) Wyzwania lokalne w edukacji patriotycznej w kulturze demokratycznej.

Do powyższego zestawu wynikającego z ujęcia organizatorów [1) Edukacja; 2) Kultura; 3) Wyzwania; 4) Obywatel; 5) Patriota; 6) Liberalizm; 7) Demokracja; 8) Wyzwania; 9) Globalność; 10) Lokalność] dodałbym jeszcze to, co jako istotne zostało pominięte w zestawie przez organizatorów: 11) Naród, 12) Religia – jako elementy niezbędne, istotne w wychowaniu obywatelskim i patriotycznym (np. Polaka-katolika), ponieważ to świadomie lub nieświadomie, ale zostało przemilczane, a przemilczenie owo świadczy o redukcjonizmie ujęcia. Można powiedzieć – organizatorzy sugerują takie oto ujęcie a-religijne i a-narodowe: edukacja obywatelska, ale bez religii i narodu. To w kraju katolickim, chrześcijańskim, jakim jest od ponad tysiąca lat Polska, należy uznać za manipulację albo prowokację ateistyczną tzw. ateizmu państwowego i\lub antynarodową tzw. kosmopolityzmu państwowego (ponadnarodowego).

Zestaw elementów substancjalnych i predykatywnych: 1) Edukacja obywatelska; 2) Edukacja patriotyczna) należy wzbogacić (albo zastąpić całkowicie) o patriotyczną edukację religijną (lub religijną edukację patriotyczną) oraz obywatelską edukację religijną (lub religijną edukację obywatelską). Często świadomie redukuje się w ramach kosmopolityzmu a-narodowego i ateizmu państwowego ten religijny wymiar patriotyzmu i obywatelstwa, w ramach leninowskiej zasady tzw. „rozdziela Kościoła od Państwa”.

Zestaw elementów predykatywnych (określających elementy substancjalne): a) w kulturze; b) w kulturze liberalnej; c) w kulturze demokratycznej należy uzupełnić (albo logicznie: zastąpić całkowicie) elementami: c) w kulturze narodowej (np. polskiej kulturze narodowej), d) w kulturze religijnej (np. chrześcijańskiej kulturze religijnej), skoro Polska, polskość jest / powinna być istotnym punktem odniesienia dla polskiej pedagogiki, opłacanej wszak przez polskiego podatnika i mającej służyć Narodowi Polskiemu, obywatelom polskim, obywatelom Państwa Polskiego (Rzeczypospolitej Polskiej), a nie obywatelom obcym narodowościowo czy państwowo.

Przytaczany wyżej przez organizatorów zestaw elementów pomocniczych (także predykatywnych, odnoszących się do poszczególnych elementów substancjalnych jako dookreślenia) A) Wyzwania globalne B) Wyzwania lokalne – należy bezwzględnie uzupełnić o istotne punkty widzenia analizy (albo zastąpić je całkowicie): C) Wyzwania krajowe, D) Wyzwania zagraniczne. Przy takim spojrzeniu – optyka analizy całkowicie się zmienia i zyskuje na realności, staje się wolna od ideologii liberalnej (lub lewicowo-liberalnej, która świadomie dąży do osłabienia państwa i narodu oraz religii). Organizatorzy pominęli świadomie albo nieświadomie – najistotniejszy dla edukacji obywatelskiej i patriotycznej podział na wyzwania na szczeblu państwa (wszak mamy do czynienia z patriotyzmem obywateli jednego państwa mieszkającymi w kraju oraz na emigracji, dajmy na to Polakami w USA czy Wielkiej Brytanii albo po prostu poza granicami państwa, którzy nigdy z Polski nie wyemigrowali, a którzy pozostali poza granicami Państwa Polskiego w wyniku porozumienia obcych mocarstw ponad głowami Polaków, jak to ma miejsce z Polakami na Białorusi, Ukrainie czy Litwie, których także dotyczy polska edukacja obywatelska i polska edukacja patriotyczna, choć obecnie mieszkają oni tuż za naszą obecną granicą, np. na Grodzieńszczyźnie czy Wileńszczyźnie lub we Lwowie, nieprawdaż?).

Po połączeniu relacjami różnych (niektórych), możliwych elementów ze zbiorów: I, II oraz III, uzupełnionych o nowe elementy (naród, religię, kulturę narodową, kulturę religijną, wyzwania krajowe, wyzwania zagraniczne) otrzymuje się, przykładowo rzecz biorąc, następujący wynik (istotne uzupełnienie lub dopełnienie):

Zestaw elementów substancjalnych ze zbiorów I + II:

- 1 d) Edukacja obywatelska w kulturze;
- 1 e) Edukacja obywatelska w kulturze narodowej;
- 1 f) Edukacja obywatelska w kulturze religijnej;
- 2 d) Edukacja patriotyczna w kulturze;
- 2 e) Edukacja patriotyczna w kulturze narodowej;
- 2 f) Edukacja patriotyczna w kulturze religijnej;

Zestaw nowych elementów predykatywnych (określających) i substancjalnych ze zbiorów II i III (po istotnym uzupełnieniu/dopełnieniu o to, co najważniejsze w tych typach edukacji):

- a C) Wyzwania krajowe w kulturze;
- b C) Wyzwania krajowe w kulturze narodowej;
- c C) Wyzwania krajowe w kulturze religijnej;
- a D) Wyzwania zagraniczne w kulturze;
- b D) Wyzwania zagraniczne w kulturze narodowej;
- c D) Wyzwania zagraniczne w kulturze religijnej.

Zestaw elementów substancjalnych i pomocniczych (predykatywnych) ze zbiorów I oraz III C) wyzwania krajowe i D) wyzwania zagraniczne:

- 1 d C) Wyzwania krajowe w edukacji obywatelskiej w kulturze;
- 1 e C) Wyzwania krajowe w edukacji obywatelskiej w kulturze narodowej;
- 1 f C) Wyzwania krajowe w edukacji obywatelskiej w kulturze religijnej;
- 2 d C) Wyzwania krajowe w edukacji patriotycznej w kulturze;
- 2 e C) Wyzwania krajowe w edukacji patriotycznej w kulturze narodowej;
- 2 f C) Wyzwania krajowe w edukacji patriotycznej w kulturze religijnej.

Ponadto:

- 1 d D) Wyzwania zagraniczne w edukacji obywatelskiej w kulturze;
- 1 e D) Wyzwania zagraniczne w edukacji obywatelskiej w kulturze narodowej;
- 1 f D) Wyzwania zagraniczne w edukacji obywatelskiej w kulturze religijnej;
- 2 d D) Wyzwania zagraniczne w edukacji patriotycznej w kulturze;
- 2 e D) Wyzwania zagraniczne w edukacji patriotycznej w kulturze narodowej;
- 2 f D) Wyzwania zagraniczne w edukacji patriotycznej w kulturze religijnej.

Po takim uzupełnieniu/dopełnieniu – kwestie edukacji patriotycznej i obywatelskiej nabierają odpowiednio właściwego kontekstu kulturowego, stają się realistyczne i logicznie uporządkowane w swojej rzeczywistości.

W tytułowej kwestii, jak pokazano wyżej, przedstawiono ujęcie z punktu widzenia ateizmu państwowego i kosmopolityzmu a-narodowego, w zmanipulowanym realnie kontekście – bez narodu, bez religii, bez kultury narodowej i bez kultury religijnej, ponadto bez wyzwań krajowych i zagranicznych, co w kraju katolickim (chrześcijańskim), jakim była od ponad tysiąca lat, jest obecnie, i – mamy nadzieję – będzie zawsze Polska, budzić musi nasz mocny sprzeciw i zdecydowany opór, jako Polaków i katolików, jako Polaków i chrześcijan, wychowanych w narodowej kulturze polskiej i religijnej kulturze chrześcijańskiej, które są nie do pominięcia w edukacji obywatelskiej i patriotycznej w Polsce.

3. Pytania

Poza tytułową kwestią – organizatorzy postawili szereg ważnych pytań (czasem, niestety, zmanipulowanych i uwikłanych w przed-założenia ideologiczne kosmopolityzmu a-narodowego), które tu przytaczam i próbuję na nie odpowiedzieć syntetycznie, uwzględniając ww. kwestie istotne [liczby porządkowe dodane przeze mnie dla jasności], z punktu widzenia pedagogiki kultury narodowej.

„[1] Czym jest bycie dobrym obywatelem i w jaki sposób do tego wychowywać?”

Bycie dobrym obywatelem to dobre służenie własnemu państwu i własnemu narodowi (jako suwerenowi), którego owo państwo jest instrumentem.

„[2] Czy tradycyjny obowiązek lojalności obywatela wobec państwa słabnie wraz ze wzmacnianiem się instytucji ponadpaństwowych, przede wszystkim Unii Europejskiej, czy też ulega wzmocnieniu ze względu na wielorakie zagrożenia, przed którymi stają poszczególne państwa, łącznie z zagrożeniem przekazywania kolejnych obszarów suwerenności na rzecz tychże instytucji?”

Własne państwo suwerenne jest dla dobrego obywatela ponad związkami między państwowymi, które są mniej istotne (Europa Ojczyzn, a nie federacjonizm).

„[3] Czy państwo dysponujące efektywnymi instrumentami oddziaływania na obywatela, przede wszystkim prawem i środkami przymusu, przedstawia się jako gwarant bezpieczeństwa, czy też źródło zagrożenia dla wolności jednostek?”

Prawidłowo funkcjonujące państwo suwerennego narodu służy narodowi i jest dlań ostoją bezpieczeństwa zewnętrznego (obronność) i wewnętrznego (porządek). Postawione pytanie jest błędne z założenia, ponieważ środki przymusu wobec osób zło czyniących, nie wykluczają dobrego celu, jakim jest wolność obywateli w zakresie ich dobra indywidualnego (w dobru osobowym) i dobru wspólnym (państwo jako dobro wspólne, naród jako dobro wspólne).

Można przeczytać dalej słowa organizatorów (cytowane tu *in extenso*), że „Na tak postawione pytania udziela się wielu odpowiedzi, poczynając od tych właściwych dla konserwatywnego etatyzmu, a kończąc na tych reprezentujących lewicowy anarchizm.

Podobne bogactwo intelektualnych i moralnych postaw ujawnia się także wobec wartości patriotyzmu. Patriotyzm jest zazwyczaj rozumiany nie tyle jako formalny związek z własnym państwem, ile jako emocjonalny związek z własnym narodem. Patriotyzm jest głęboko osadzony w tradycji, w której uwypukla się wydarzenia i postaci kluczowe dla tożsamości danej grupy etnicznej. W tym sensie patriotyzm jest zjawiskiem różnicującym jednostki i wspólnoty.”

Patriotyzm jest zawsze pozytywny jako roztropna troska o dobro wspólne, zwane własną Ojczyzną, czyli o państwo będące instrumentem suwerennego narodu. Patriotyzm ma aspekty rozumowe (np. roztropna troska o dobro wspólne), uczuciowe (np. miłość Ojczyzny) i wolicjonalne (wola obrony i rozwoju własnego narodu i państwa pod różnymi względami), a więc nie jest bynajmniej li tylko emocją/uczuciem. Patriotyzm scala dany naród i obywateli danego państwa.

„[4] Do jakich wydarzeń i postaci z historii własnego narodu warto odwoływać się przede wszystkim?”

Należy pokazywać zawsze pozytywne wzorce postaci, osoby historyczne, zasłużone dobrze dla Ojczyzny, czyli tu: polskich patriotów, którzy Ojczyznę wzmocniali, a nie osłabiali, którzy dążyli do jej niepodległości, suwerenności i wolności, a nie do prywatnych, indywidualnych celów partykularnych, sprzecznych z interesem narodowym i polską racją stanu, godzących w dobre imię Ojczyzny (tu: dobre imię Polski).

„[5] W jaki sposób osadzać doświadczenia osobiste, własnej rodziny i społeczności lokalnej w nurcie zjawisk ważnych dla całego narodu?”

Należy to czynić w sposób rozumny, rozsądny, mądry, ciekawy, harmonizujący mikrohistorię osobistą, rodzinną i lokalną z makrohistorią narodu i państwa oraz mikrotradycję własną, indywidualną z makrotradycją narodową i państwową.

„[6] Czy w ogóle państwo i jego instytucje, w tym szkoły, powinno promować edukację patriotyczną, a jeżeli tak, to jaki jej model powinien zostać przyjęty w XXI wieku?”

Państwo i jego instytucje, w tym szkoły są zobligowane do promowania edukacji patriotycznej, w Polsce powinno się przyjąć w XXI wieku model mieszany, tj. model narodowy (pronarodowy) z elementami modelu państwowego (propaństwowego). Taki podwójnie wzmocniony (naród i państwo) patriotyzm ma głęboki sens w edukacji patriotycznej.

„[7] Jak odpowiadać na wątpliwości tych, którzy przestrzegają przed ryzykiem degeneracji patriotyzmu w nacjonalizm?”

Patriotyzm nie degeneruje się w nacjonalizm, ponieważ nim nie jest. Nie ma, więc, ryzyka, aby taki proces miał kiedykolwiek miejsce. Model patriotyzmu, który został przedstawiony w książce Jana Pawła II pt. *Pamięć i tożsamość. Rozmowy na przełomie tysiącleci* (Kraków 2005³), prawidłowo identyfikuje kwestie patriotyzmu i nacjonalizmu jako jakościowo dwóch różnych zjawisk (postaw) kulturowych. Rozwijanie rozumnego patriotyzmu w duchu chrześcijańskim w Polsce ma głęboki sens, ponieważ Polska bez chrześcijaństwa istnieć nie może, chrześcijaństwo stanowi ważną i nieodłączną część istoty polskiej tożsamości narodowej i państwowej. In-synuowanie, że patriotyzm przeradza się w nacjonalizm, jest manipulacją, wynika z lewicowo-liberalnych uprzedzeń ideologicznych autorów pytania i z niczego więcej.

Można przeczytać dalej w tekście autorstwa organizatorów:

„Również na te pytania udziela się wielu, często przeciwstawnych odpowiedzi; wydarzenia historyczne pokazują jednocześnie, jak tragiczne okazują się postawy skrajne w tym obszarze: nacjonalizm oraz internacjonalizm.”

Trzeba przypomnieć, że realnym zagrożeniem dla patriotyzmu jest kosmopolityzm, ksenokratyzm, internacjonalizm. Należy przypomnieć, że istnieje także koncepcja tzw. pozytywnego nacjonalizmu chrześcijańskiego, który jest kompatybilny z patriotyzmem, możliwy do wykorzystania jako element budowania rozumnego patriotyzmu. Przykładem jest chrześcijańska nauka o narodzie według prymasa kardynała Stefana Wyszyńskiego.

„[8] Czy obywatele respektujący wartości liberalno-demokratyczne są odpowiednio zabezpieczeni przed atakami tych, którzy tych wartości nie uznają, a niekiedy traktują je jako największe zagrożenie dla własnej tożsamości?”

Niepodległe państwo, jako instrument suwerennego narodu, strzeże wolności wszystkich swoich obywateli. W prawidłowo funkcjonującym państwie narodowym nie ma podstaw do obaw o brak bezpieczeństwa dla jakichkolwiek obywateli, np. jakichkolwiek mniejszości (także mniejszości narodowych).

„[9] Kto oprócz instytucji państwa powinien także wziąć na siebie obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa jednostkom i społecznościom lokalnym?”

Prawidłowo funkcjonujące państwo i wszystkie jego instytucje, w tym np. samorządowe, to wystarczający instrument suwerennego narodu, aby zapewnić bezpieczeństwo wszelkim osobom i społecznościom (wspólnotom) w tym państwie.

„[10] Jaką rolę ma do odegrania w tym względzie edukacja?”

Rozumna edukacja patriotyczna i obywatelska zawsze pełni funkcję służebną wobec państwa jako instrumentu suwerennego narodu. Funkcja ta jest zawsze pozytywna, ponieważ popiera się na rozumie i rzeczywistości.

Substancjalnie, istotnościowo rzecz ujmując, edukacja i kultura (w tym także edukacja narodowa i kultura narodowa, rozumiane jako jedno, w myśl zasady greckiej *paidei* i łac. *humanitas*, łac. *cultura*, że kultura i wychowanie to jedno) łączą się ze sobą w jedno continuum. Edukacja narodowa to zarówno kształcenie narodowe, jak i wychowanie narodowe. Kultura narodowa obejmuje zatem, także edukację narodową, rozumianą jako narodowe kształcenie i narodowe wychowanie obywateli i

³ Jan Paweł II, *Pamięć i tożsamość. Rozmowy na przełomie tysiącleci*, red. zespół pod kierownictwem Pawła Ptasznika i Paolo Sardi, „Znak”, Kraków 2005.

patriotów. Edukacja obywatelska oraz edukacja patriotyczna wpisane zostały w kulturę narodową, tak samo, jak istnieją one w ramach edukacji narodowej. Nieodłączny obszar kultury narodowej oraz edukacji narodowej stanowi religia, która spaja naród oraz wzmacnia państwo, dlatego religijny wymiar edukacji patriotycznej i obywatelskiej nie może zostać pominięty. Pomijanie religii w wychowaniu/kształceniu byłoby redukcjonizmem. Ponadto nieodłączny obszar kultury narodowej oraz edukacji narodowej stanowi naród, który jako „rodzina rodzin” (termin kard. prymasa Stefana Wyszyńskiego) umacnia swoje państwo, dlatego także narodowy wymiar edukacji patriotycznej i obywatelskiej nie może zostać pominięty. Pomijanie narodu w wychowaniu/kształceniu również byłoby redukcjonizmem.

W niniejszym tekście autor starał się zwrócić uwagę na te dwa ważne elementy (naród i religię), pomijane w ujęciu ideologicznym (liberalnym) dotyczącym kwestii edukacji obywatelskiej i edukacji patriotycznej.

Streszczenie:

Tekst jako oryginalny artykuł koncepcyjny jest przyczynkiem do tytułowej kwestii (glossą w kontekście konferencji naukowej). Celem artykułu jest syntetyczne ukazanie problematyki edukacji patriotycznej i obywatelskiej, zwłaszcza w kontekście narodu, kultury narodowej (kultury polskiej) oraz religii (kultury religijnej, chrześcijańskiej) oraz sprostowanie aspektowe zagadnień przedstawionych przez organizatorów jako kwestie/tezy/pytania na konferencję. Autor posłużył się metodą historiograficzną analizy dokumentu oraz analizą logiczną. Autor syntetycznie ukazał problematykę edukacji patriotycznej i obywatelskiej w kontekście narodu, kultury narodowej (kultury polskiej) oraz religii (kultury religijnej, chrześcijańskiej, katolickiej) oraz sprostował aspektowo zagadnienia przedstawione błędnie przez organizatorów jako kwestie/tezy/pytania na konferencję. Autor ponadto dopełnił/uzupełnił ogólną kwestię edukacji patriotycznej i obywatelskiej o takie elementy, jak: naród, państwo, religia, kultura narodowa, kultura religijna. Jak dotąd nikt z badaczy nie zajął się kwestią tytułową, stąd niniejszy tekst jako próba jej logicznego i historycznego uzupełnienia, dopełnienia i przedstawienia we właściwym, tj. realistycznym świetle. Wyniki analizy są ograniczone do edukacji patriotycznej i obywatelskiej. Wyniki analiz można zastosować w praktyce np. przez pedagogikę, dla celów dydaktycznych dla studentów, ponadto są to implikacje teoretyczne – podstawa dla dalszych badań. Wyniki analizy mają zastosowanie społeczne w edukacji, w społeczności uczniowskiej szkół. Nowa wartość, jaką wnosi dany artykuł w stosunku do dotychczasowych badań polega na logicznym wyodrębnieniu i syntetycznej eksplikacji kwestie edukacji patriotycznej i obywatelskiej w kontekście narodu (kultury narodowej) i religii (chrześcijaństwa, kultury chrześcijańskiej) w ramach pedagogiki kultury narodowej.

Słowa kluczowe: edukacja, edukacja patriotyczna, edukacja obywatelska, wychowanie, wychowanie patriotyczne, wychowanie obywatelskie, naród, państwo, religia, pedagogika, kultura, kultura narodowa, pedagogika kultury, pedagogika kultury narodowej, Polska, chrześcijaństwo, katolicyzm, liberalizm, demokracja, patriota, obywatel

Summary:*Patriotic and citizen (civic) education versus nation (ethnicity) and religion*

A text as an original conceptual article is a research contribution to the title question (a note in the context of scholarly conference). The article aims at synthesis presenting the problem of patriotic and civic (citizen's) education, especially in the context of nation (ethnicity), national culture, ethnical/ethnic culture (Polish culture) and religion (religious culture, Christian culture) and aspect correction of issues presented by the organizers as question/thesis during the conference. The author applied a historiographical method of document analysis and logical analysis. The author presented shortly the problems of patriotic and civic (citizen's) education in the context of nation (ethnicity), national culture, ethnic / ethnical culture (Polish culture) and religion (religious culture, Christian culture, Catholic culture) and he corrected in some aspects the issues that were presented erroneously (falsely) by the organizers as questions/theses on the conference. Additionally, the author completed the general question of patriotic and civic (citizen's) education such elements, as nation, state, religion, national culture, ethnical culture, religious culture. Until now, any researcher did not analyse the title question, so this text is the trial of its logical and historic addition, supplement, and presentation in the proper, so realistic light. The results are limited to patriotic and civic (citizen's) education.. The results of the analysis may be applied, e.g. in pedagogy for the didactic reasons, additionally there are theoretical implications – grounds for further research. These results socially are applicable in students' society of schools. New insights introduced by the article with regards to the current literature is the logical separation and short explication the question of patriotic and civic (citizen's) education in the context of nation, ethnicity (national culture, ethnical culture) and religion (Christianity, Christian culture) in the frame of pedagogy of national culture.

Key words: education, patriotic education, citizen's education, civil education, upbringing, patriotic upbringing, civic upbringing, citizen's upbringing, nation, ethnicity, state, religion, pedagogy, culture, national culture, ethnical culture, pedagogy of culture, pedagogy of national culture, pedagogy of ethnical culture, Poland, Christianity, Catholicism, liberalism, democracy, patriot, citizen

Bibliografia:

Edukacja obywatelska i patriotyczna w kulturze liberalno-demokratycznej. Wyzwania globalne i lokalne, dokument elektroniczny, URL: http://www.kuratorium.bydgoszcz.uw.gov.pl/download/zal_00006802_01_02.pdf [dostęp: 16.01.2017].

Jan Paweł II, *Pamięć i tożsamość. Rozmowy na przełomie tysiącleci*, red. zespół pod kierownictwem Pawła Ptasznika i Paolo Sardi, „Znak”, Kraków 2005.

Tytko M. M., *Koncepcja pedagogiki kultury narodowej w odniesieniu do kultur mniejszości narodowych, grup etnicznych i kultur innych narodów (wybrane aspekty)*, „Roczniki Nauk Społecznych”, t. 3 (39): 2011, s. 195-233.

Tytko M. M., *Koncepcje pedagogiki kultury narodowej wobec kultur mniejszości narodowych i kultur innych narodów*, [w:] *Różne oblicza nacjonalizmów. Polityka - Religia - Etos*, pod red. Bogumiła Grotta, wyd. Nomos, Kraków 2010, s. 515-527;

Tytko M. M., *Metody wychowania patriotycznego w pracy socjalnej*, [w:] *Słownik metod, technik i form pracy socjalnej, opiekuńczej i terapeutycznej*, red. Anna We-

issbrot-Koziarska, Piotr Sikora, Uniwersytet Opolski, Opole 2012, s. 92-94, bibliogr.

Tytko M. M., *Modele polskiego patriotyzmu (1990-2010). Wybrane zagadnienia*, „Pedagogia Ojcostwa. Katolicki Przegląd Społeczno-Prawno-Pedagogiczny. Czasopismo Instytutu Medycznego im. Jana Pawła II w Szczecinie”, r. 4: 2013, nr 2(7), s. 41-61, summary, bibliogr., przyp.

Tytko M. M., *Teoria patriotyzmu i terminologia patriologiczna (pedagogika kultury narodowej)*, „Pedagogia Ojcostwa. Katolicki Przegląd Społeczno-Prawno-Pedagogiczny. Czasopismo Instytutu Medycznego im. Jana Pawła II w Szczecinie”, r. 4: 2013, nr 1 (6), s. 213-223.

Tytko M. M., *Uniosceptyczna koncepcja patriotyzmu „Fides et Ratio” (Stanisława Papieża i Piotra Dörrego)*, „Pedagogika Katolicka. Czasopismo Katedry Pedagogiki Katolickiej Wydziału Zamiejscowego Nauk o Społeczeństwie KUL w Stalowej Woli”, r. 7: 2013, nr 13, s. 25-41, przyp., summary, bibliogr.

Tytko M. M., *Wychowanie patriotyczne w Polsce XXI wieku*, [w:] Wartości, rodzina, szkoła. Patriotyzm na co dzień i od święta. Materiały z konferencji na temat edukacji patriotycznej i obywatelskiej. Kraków: 8 czerwca 2010 roku, pod red. W. Balińskiego, Księgarnia Akademicka, Kraków 2010, s. 45-50.

Tytko M. M., *Wychowanie patriotyczne w polskiej tradycji niepodległościowej*, [w:] Pedagogika prewencji. Dzieci, młodzież, rodzina. Praca zbiorowa, pod redakcją ks. prof. dr hab. Jana Zimnego, Katedra Pedagogiki Katolickiej, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie, Stalowa Wola 2013 s. 525-550.

Dlaczego pedagogika katolicka?

1. Odpowiada statystyce katolików w świecie jako największej grupy wyznaniowej
2. Dopelnia braki współczesnych systemów kształcenia i wychowania
3. Jest to nawiązanie do korzeni kultury europejskiej
4. Zaspokaja potrzeby katolików w zakresie wewnętrznej zgodności pomiędzy wiarą i życiem
5. Jest realizacją zasady wierności katolików swemu Mistrzowi
6. Jest realizacją zadania Kościoła w zakresie formacji katolików do dawania świadectwa wobec współczesnego świata
7. Zaspokaja rzeczywiste potrzeby społeczne, szczególnie w odniesieniu do katolickich podmiotów oświatowo-wychowawczych, opiekuńczych i kulturalnych